

Boris Paternu

JEZIK V PODNEBJU PRAGMATIZMA

Poglavitna lastnost razvitega in neokrnjenega jezika je v tem, da ima popolno izrazno kompetenco, to se pravi zmožnosti in možnosti za sporočanje na vseh javnih in osebnih ravneh življenja. Kakor hitro obstajajo območja, na katerih tega jezika ni ali na njih popušča drugim jezikom, je to znak njegove nezadostnosti, poškodbe ali celo izginjanja. Janez Gradišnik je v svojem dovolj znanem prispevku naštel pogostne in drastične primere javnega opuščanja slovenskega jezika v korist angleščini. Brisanje slovenščine je, kot kažejo njegovi primeri, najbolj radikalno v območjih trgovine, obrti in industrije. Če bi hoteli biti še bolj natančni opazovalci, bi pojavom bolj ali manj očitnega razvrednotenja slovenskega jezika lahko sledili še navzdol pa tudi daleč navzgor, vse do nekaterih upravnih in strokovnih vrhov naše družbe in države.

Zanimivo je, da se to tako presenetljivo lahko dogaja pri narodu, ki je bil jezikovno razmeroma zelo utrjen, če pri tem mislimo na silovite energije, ki jih je kot »jezikovni narod« že od 16. stoletja naprej dajal za obstajanje in rast svojega jezika in ga skozi 19. in 20. stoletje postopoma tudi razvil do polne izrazne kompetence. Nenehoma je bila na delu zavest, da bi sprejem drugega jezika za višje civilizacijske in kulturne potrebe pomenil barbarizacijo lastnega jezika, do neke mere pa tudi lastnega duha. Zato je boj za zmožno slovenščino potekal prav na vseh območjih: od naravoslovja, medicine in prava do matematike, fizike in tehnike pa od jezikoslovja in humanistike do leposlovja, kjer se je zbiralo največ moči. Pritiski germanizacije, italijanizacije, madžarizacije in balkanskega ilirizma so slovenske napore za jezikovno samobitnost trajno držali v odlični kondiciji. Današnji pritisk nanjo je drugačen, prihaja z druge strani in drugače. Prihaja na prvi pogled brez nasilja, prijazno, umno in v imenu praktičnih koristi, mednarodnega trženja stvari in idej in v imenu planetarne komunikacije sploh. S te strani smo še čisto neutrjeni, voljni, odprti in pripravljeni na veselo razprodajo vseh svojih dobrih in slabih proizvodov, tudi jezika, če ne scela pa po malem.

Pri tem slednjem, pri ohranjanju jezika, pa seveda odloča in bo odločala predvsem osebna zavest. Tista zavest, ki zna in zmore seči nekoliko čez mejo provincialne tržne mitologije, ta pa je in postaja mišljenje večine. Kaj mišljenje, postaja globinski biološki refleks! V različno razvitih in različno civiliziranih stopnjah zavzema ta refleks pravzaprav vse ravnine današnje slovenske družbe in države, tja do njenih vrhov. Tako imenovani pragmatizem je že deklarirano vodilno mišljenje slovenskega prostora. Pragmatizem, ne samo kot metoda preudarne politike v gospodarstvu, socialni in upravi, temveč pragmatizem kot vrednota sama po sebi, kot nekakšna nova filozofija, ki zavzema že vsa nadstropja mišljenja in ravnanja.

Pragmatizem kot nekakšna nova vera, ki pa je seveda ena najbolj revnih človeških ver, če zares postane vera in zraste čez navadno pametno strategijo stvari. Če naš pragmatizem podaljšamo do njegovih zadnjih skrajnosti, bi to pomenilo pravzaprav naslednje: učenje slovenščine se danes tako in tako več ne izplača; biti mali narod je tudi zelo drago in se prav tako ne izplača. Poenostavljeni odmev prav te in take zavestne ali podzavestne logike je brisanje slovenščine, najbolj očitno seveda v našem zakompleksanem gospodarstvu in trženju, ki bi hotelo čez noč postati svetovljansko. Mišljenjsko oporo, zaledje in potuho pa ta, danes že množični refleks čuti v visoko etabliranem uradnem pragmatizmu, ki postaja ugledna oblika mišljenja in postopanja.

Če pa že tako močno dihamo in živimo pragmatizem, potem pustimo za zdaj vse visoke tožbe in pridige o jezikovni zavesti pri miru, saj v danem okolju ostajajo le še profesorske smešnosti, in se lotimo jezikovne terapije raje z druge strani, pragmatično. To se pravi z zakonskimi določili, ki naj jih pripravi stroka. Naj bo tam razločno zapisano, kako je zaščitena javna raba slovenščine in kje njen izbris ni dovoljen. Te reči nihče ne bo slišal, če niso postavljene z uradnimi predpisi in ovrednotene z denarnimi merami. To je danes edina literatura, ki jo je naša pragmatična pamet morda še pripravljena brati, razumeti in vsaj do neke mere upoštevati. Vse drugo so boji z mlini na veter.